

Mgr. Jan Obrovský

Ľuboš Kačírsek,
Radoslav Ragač, Pavol Tišliar

Múzeum a historické vedy

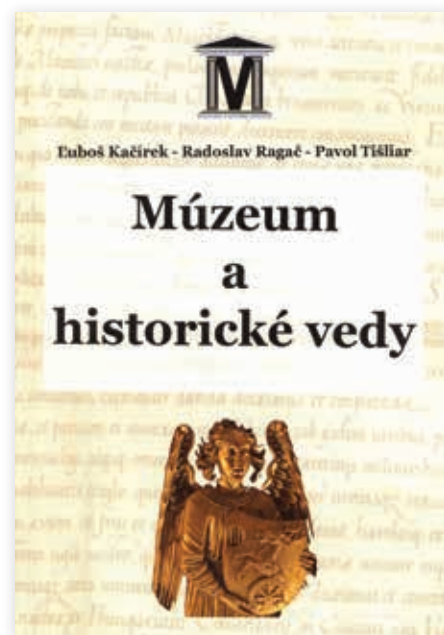
Spolok Slovákov v Poľsku (31-150 Krakov, ul. św. Filipa 7, Poľsko), 2013 285 s. ISBN: 978-83-7490-585-5.

Nová publikace, která sama sebe ohlašuje jako vysokoškolskou učebnici, jde nad rámec učebního textu a může být k užítku širší obci odborných čtenářů, například zaměstnancům muzeí a galerií.

Primárně má kniha *Múzeum a historické vedy* sloužit studentům oboru Muzeológia a kulturné dědictví na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, zejména pak studijnímu programu Muzeológia, který byl od svého vzniku (2006) zařazen mezi historické studijní obory. Cílem učebnice je navázání na starší publikace orientované na studium historických věd, ať už jde o českou příručku *Vademecum pomocných věd historických*,¹ nebo slovenské texty *Kapitoly z pomocných vied historických*² a *Pomocné vedy historické*.³ Další snahou, kterou tato učebnice naplňuje, je vytvoření materiálu vhodně orientovaného právě pro potřeby studentů muzeologie s ohledem na získání znalostí historických věd a naopak pro studenty ostatních historických oborů, kteří díky této publikaci získají orientaci v problematice muzeologie a poslouží jim jako rozcestník k dalšímu studiu.

Učebnice je rozdělena na dva širší celky. První částí je *Úvod do muzeologie*, která se dále organicky člení na kapitoly věnované různým sféram muzeologické problematiky a obsahově lze tuto část sepsanou Ľubošem Kačírsekem do jisté míry srovnat například s prací Friedricha Waidachera *Príručka všeobecnej muzeológie*.⁴ Autor provádí čtenáře od zasazení muzeologie do systému vědních oborů a seznamuje s počátky muzeologických studií ve světovém kontextu i v konotacích českých a slovenských realii, přičemž jsou kupříkladu jmenovány teoretické přístupy Z. Z. Stránského, na jehož práci staví česká a slovenská muzeologie doposud. V podkapitole věnované historické muzeologii je

shrnutá historie oboru a porovnány různé systémy periodizace (Stránský, Waidacher) a také je nastíněno vnímání muzeí a muzeologie nejen v souvislostech chronologických, ale také např. v sociopolitických. Navazuje stručný přehled muzejnictví na Slovensku od konce 18. století, od směřování k prvním muzeím a jejich postavení v Uhersku a dalších etapách jejich vývoje až k současnosti s uve-

dením aktuální slovenské muzejní legislativy. V části věnované teoretické muzeologii je představena muzeologie jako systematický vědní obor, čtenáři je osvětlena muzeologická teorie orámovaná exaktní terminologií a metodologickými přístupy vědecké práce s vyústěním k praktickému užítí teorie s uvedením pohledů předních českých a slovenských muzeologů. Navazující pasáž *Aplikovaná muzeológia – muzeografia* definuje muzeum jako instituci, členění muzeí z různých hledisek jejich možné kategorizace a obeznamuje s celým širokým spektrem činností muzeí, jejich řízením, rozvojem a prezentací muzejní práce. Touto podkapitolou je muzeologická část uzavřena a domnívám se, že takovýto koncentrovaný přehled oboru z teoretických i praktických hledisek by mohl být k užítku mnoha muzejním pracovníkům ať už na úrovni péče o sbírky, tvorby výstav nebo práce s veřejností.

Obsáhlejší celkem je deset kapitol věnovaných pomocným vědám historickým.⁵ Každé

¹ Hláváček, Ivan - Kašpar, Jaroslav - Nový, Rostislav: *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany: H&H, 2002.⁵

² Zubácka, Ida - Zemene, Marián: *Kapitoly z pomocných vied historických*. Nitra: Pedagogická fakulta, 1995.

³ Bodnárová, Miloslava: *Pomocné vedy historické*. Košice: Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 1989.

⁴ Waidacher, Friedrich: *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Národné múzejné centrum, 1999.

⁵ Radoslav Ragač zpracoval kapitoly – Heraldika, Sfragistika, Vexilológia, Chronológia, Genealógia, Historická metrológia a Faleristika, Pavol Tišliar pak kapitoly – Diplomatika, Paleografie, epigrafia a kodikológia a Numizmatika.

PhDr. Jan Dolák, Ph.D.

je věnována jedna kapitola a strukturou můžeme přirovnat tuto část učebnice k *Vademecu pomocných věd historických* s dvěma rozdíly v členění, kdy ve zde přibližované knize je paleografie, epigrafika a kodikologie popsána v jedné kapitole oproti *Vademecu* a naopak heraldika, vexilologie a faleristika jsou na rozdíl od *Vademeca* představeny v kapitolách samostatných, což je dáno pouze rozdílným vnímáním vztahů mezi těmito disciplínami. Struktura jednotlivých kapitol má přibližně jednotný charakter. Každý obor je představen a charakterizován svým tématickým a chronologickým rozsahem a také zasazením do širšího společensko-historického kontextu. S tímto souvisí též historie jednotlivých vědních disciplin v širším evropském kontextu s přihlédnutím k jejich vývoji v českých zemích a zejména na Slovensku. Pokud české *Vademecum* zohledňuje vývoj pomocných věd historických, vývoj oborů a předmět jejich výzkumů s orientací na české země v kontextu rakouského soustátí v rámci vazeb na prostor Předlitavska, je zcela logicky tato učebnice cílena nejen na prostředí vlastního Slovenska, ale také na uherské historické souvislosti. Pro českého čtenáře má tak velkou hodnotu jako vstupní komparativní materiál ke sledování určitých jevů, jejich vývoje a stavu dílčího bádání v obou historicky a politicky rozdílných celcích.

Každá kapitola této publikace je opatřena soupisem použité a relevantní literatury, což usnadňuje orientaci v konkrétní problematice. Autoři citují až na výjimky nejnovější publikační výstupy slovenských i českých badatelů, nebo na nové práce v přehledech literatury upozorňují. Jako drobný nedostatek lze vnímat (pro příklad) odkazování na nejstarší vydání *Vademeca pomocných věd historických* z roku 1988, aktuální je již páté opravené a rozšířené vydání z roku 2007 a opomenutí rozsáhlého kompendia Marie Bláhové *Historická chronologie*,⁶ které svým širokým záběrem a komplexností do značné míry nahrazuje a sjednocuje všechny předchozí příručky. Toto vnímám však jen jako drobnosti, protože *Múzeum a historické vedy* přináší zdařilý vhled do problematiky vztahů muzeologie, muzejní práce a historických věd a jak jsem již výše zmínil, činí tak nad rámec učebnice a může být k užtku mnoha muzejníkům či dalším zájemcům o dané vědní obory. ■

Magda Veselská Židovské muzeum v Praze jako Archa paměti

Židovské muzeum v Praze spolu s nakladatelstvím Academia, 2013. 300 s. ISBN 978-80-200-2200-4.

Snad každé muzeum se tu a tam, většinou u příležitosti nějakého výročí, zabývá svými vlastními dějinami. Tyto práce však často akcentují jen některé období nebo nevyčleňují z pramenů a pak jejich úroveň nepřekračuje vyjímání informací z výročních zpráv. Ty dříve vyšlé jsou poznamenány ideologickým balastem. Proto lze vítat úsilí pracovníků Židovského muzea v Praze Mgr. Magdy Veselské, které po osmileté badatelské práci vydalo nakladatelství Academia monografii s názvem **Archa paměti. Cesta pražského židovského muzea pohnutým 20. stoletím**. Autorka se k dané problematice nejednou vyjadřovala v odborném tisku i monograficky, třisetstránková recenzovaná práce s dvě stě třiceti fotografiemi je proto vyzrálým, dobře promyšleným, homogenním, proporcí zvládnutým dílem. M. Veselská zná dobře již opublikované práce, ale co je ještě důležitější, značnou dobu strávila v archívech, ze kterých získala dosud neznámé poznatky. Ani v pasážích věnovaných druhé světové válce nejde o elegii, což je jen dobře.

Nejprve se autorka zabývá východisky a kořeny židovského muzejnictví u nás (Mladá Boleslav) i vlivy Jubilejní výstavy v roce 1891, při jejíž přípravě sehráli významnou roli též zástupci židovské komunity (Bohumil Bondy) a Národopisné výstavy československé v roce 1895. Zásadním impulsem pro etablování se Spolku k založení a udržování židovského muzea byly rozsáhlé asanace Josefova na přelomu 19. a 20. století a z toho plynoucí obavy z rozchvácení kulturních statků. Důvody tedy byly obdobné jako u muzejních aktivit většinového obyvatelstva. Spolek byl založen v roce 1906, první skromná expozice byla k vidění v roce 1909, poněkud rozsáhlejší pak od roku 1912, zpočátku dokonce s bezplatným vstupem. Hlavními představiteli spolku byli středoškolský profesor S. H. Lieben a magistrátní rada A. Stein.

Vznik samostatného Československého státu znamenal na dlouhou dobu rozkol v pražské židovské obci, což se projevilo i naprostou stagnací muzea. Čeští židé vnímali tento akt jako své vítězství, německy hovořící židé se cítili být v defenzivě. Ke slovu se dostávali sionisté požívající sympatie T. G. Masaryka. Muzejní spolek obnovil činnost až v roce 1921. V roce 1924 vyšla informační brožurka o muzeu, která se nesetkala s velkým obdivem zahraničních autorit. V roce 1926 byla zpřístupněna v pořadí již třetí expozice, od dvacátých let dokladujeme pokusy o spojení vstupného do muzea se vstupem na atraktivní židovský hřbitov. Ve dvacátých letech se muzeum zabývalo dokumentací židovského kulturního dědictví v rámci celé republiky, což bylo mimo jiné iniciováno značným poklesem židovské populace na českém venkově (např. v letech 1921-1934 o 40 %). Postupně se stále více na půdě spolku, v jehož vedení nebyla ani jedna žena, prosazuje čeština. V roce 1931 byla případná dokumentace na území ČSR rozdělena dle geografického klíče, tedy došlo k vymezení se vůči aktivitám prešovského židovského muzea vzniklého v roce 1928. V červnu 1939 spolek ztratil možnost disponovat se svým majetkem a v roce 1940 byl i formálně likvidován a muzejní sbírky přešly přímo pod pražskou židovskou obec.

Cenné jsou pasáže věnované období druhé světové války. Autorce se mimo jiné dobře podařilo prostřednictvím archivních dokumentů vyvrátit zakořeněné informace o budování „muzea vyhytné rasy“. Šlo až o poválečný termín, pro jehož vznik byla zřejmě klíčová reportáž novináře Egona Erwina Kische, která vyšla roku 1952 v knize *Prager Pitaval*. Termín byl pak po roce 1962 užíván jako propagační slogan tehdejšími řediteli muzea V. Bendou.

Na počátku války muzeum fungovalo bez viditelných problémů, včetně práce s návštěvníky, objevují se dokonce koncepce „židovské památkové péče“. Díky výjimce úřadu říšského protektora z nařízení, že židé musí odevzdávat předměty z drahých kovů, se podařilo zachránit stříbrné liturgické předměty z muzejního mobiliáře, což byla skutečnost ve středoevropském kontextu zcela ojedinělá. V roce 1941 je expozice na čas přeplněna svozy inventářů z pražských synagog. Po jejich odvozu se v dubnu 1942 připravovalo

⁶ Bláhová, Marie: *Historická chronologie*. Praha: Libri, 2001.